

Qanunsuz pul köçürülməsi ilə məşğul olma fəaliyyətinin hüquqi aspektləri

Beynəlxalq təcrübədə “qanunsuz pul köçürmələri” anlayışı “qanunsuz maliyyə axınları” anlayışı kimi qəbul olunur. Belə ki, müasir dövrdə qanunsuz maliyyə axınları problemi nəinki yerli, həm də beynəlxalq qanunvericilikdə ən böyük iqtisadi problemlərdən biri olmaqla dövlətlərin suverenliyinə təsir edən bazarlar vasitəsilə formalaşır. Qanunsuz maliyyə axınları gizli olduğundan həmin fəaliyyətlə uzun müddət məşğul olan “peşəkarlar” dövlətlərin yerli qanunvericiliklərində olan boşluqlardan və beynəlxalq maliyyə sisteminin mürəkkəb şəbəkəsindən istifadə edərək asanlıqla qanuni maliyyə bazarlarına daxil olur. Qanunsuz maliyyə axınları nəticəsində əldə edilən gəlirlərin itirilməsi ədalətin təməlinə və mənaiviyyətinə ziyan vurur. İnkişaf etməkdə olan ölkələrin və beynəlxalq institutların qanunsuz maliyyə axınları problemini dərk etmələri və onların həlli üçün qarşılıqlı razılaşdırılmış iş planı hazırlamalarına zərurət vardır. Qanunsuz maliyyə axınları ilə mübarizə və vergi ədalətinin təmin edilməsi üzrə beynəlxalq əməkdaşlıq sosial, iqtisadi və siyasi hüquqların müdafiəsinin əsasını təşkil edir. Milli hökumətlər öz maliyyə məkanlarını qorumaq və dövlət xərclərini yenidən prioritetləşdirmək vəzifəsi daşıyırlar.

Bütün dünyada qanunsuz maliyyə axınlarının nəzəriyyəsi və praktikası maliyyə hesabatları və istintaq araşdırmaları üçün qlobal problemə çevrilmişdir. Qanunsuz maliyyə axınları transsərhəd axınlar olaraq qeyri-legitimidir, yəni hakimiyyətdən sui-istifadəyə əsaslanmaqla cəmiyyətə zərər verir. Qanunsuz maliyyə axınlarının predmeti qeyri-qanuni olaraq milli sərhədlərdən keçən vəsaitlərdir. Köçürülmüş vəsaitin qeyri-qanuni tərəfi bu vəsaitin hansı yolla ötürülməsidir. Bu tip vəsaitlər adətən pul köçürmələrinin rəsmi mexanizmlərindən yayınmaqla sərhədlərdən keçir. Sərhədlərdən qanuni yollarla keçən vəsaitlər də bəzən qeyri-qanuni hesab edilə bilər. Bəzən bu vəsaitlərin mənbələri qeyri-qanuni olur (məsələn, cinayət və ya hüquq pozuntusu ilə nəticələnən fəaliyyətlər), bəzən bu vəsait terrorçuluğun maliyyələşdirilməsində və ya başqa bir cinayətin törədilməsində istifadə olunur, bəzən isə həmin vəsaitlər qanuni olaraq ölkəyə daxil olduqdan sonra həmin vəsaitlər ölkə daxilində vergi və ya digər qanunvericiliklər pozularaq dövriyyəyə daxil olur. Yuxarıda sadalanan hallar qanunsuz maliyyə axınlarının bir hissəsidir.¹

Qanunsuz pul köçürmələri fəaliyyəti heç də həmişə həmin pul vəsaitlərinin faktiki olaraq dövlət sərhədlərindən keçirilməsi yolu ilə baş vermir. Hüquq praktikasında qanunsuz pul köçürmələri fəaliyyətinin dövlət sərhədlərindən keçirilmədən baş verməsi əsasən ticarətlə (meyvə-tərəvəz alveri) məşğul olan şəxslərin fəaliyyətində özünü büruzə verir. Bildiyimiz kimi rezident və qeyri-rezident

fiziki və hüquqi şəxslər xarici valyutanı gömrük prosedurlarına əməl etməklə məhdudiyət olmadan Azərbaycan Respublikasına gətirə bilərlər. Rezident və qeyri-rezident fiziki və hüquqi şəxslər məbləği 10.000 (on min) ABŞ dolları ekvivalentinədək olan xarici valyutanı gömrük orqanında şifahi formada bəyan etməklə Azərbaycan Respublikasından nağd şəkildə çıxara bilərlər. Rezident və qeyri-rezident fiziki və hüquqi şəxslər 10.000 (on min) ABŞ dolları ekvivalenti məbləğindən 50.000 (əlli min) ABŞ dolları ekvivalenti məbləğində olan xarici valyutanı onun əvvəllər Azərbaycan Respublikasına nağd şəkildə gətirilməsini təsdiq edən gömrük sənədlərini və yazılı formada bəyannaməni gömrük orqanına təqdim etməklə Azərbaycan Respublikasından nağd şəkildə çıxara bilərlər. Yuxarıda qeyd olunan hallar istisna olmaqla, bütün digər hallarda xarici valyutanın rezident və qeyri-rezident fiziki və hüquqi şəxslər tərəfindən Azərbaycan Respublikasından çıxarılması yalnız müvəkkil banklar və poçt rabitəsinin milli operatoru vasitəsilə köçürmə yolu ilə həyata keçirilə bilər.

Rezident və qeyri-rezident hüquqi şəxslər nağd milli valyutanı (kağız və metal pul nişanları), milli valyutada ifadə olunmuş qiymətli kağızları və milli valyutada ifadə olunmuş yubiley və xatirə pul nişanlarını nominal məbləğindən asılı olmayaraq gömrük orqanlarına bəyan etməklə, Azərbaycan Respublikasından çıxara və Azərbaycan Respublikasına gətirə bilərlər. Rezident və qeyri-rezident fiziki şəxslər 20.000 (iyirmi min) manat məbləğində olan nağd milli valyutanı (kağız və metal pul nişanları) və milli valyutada ifadə olunmuş qiymətli kağızları gömrük orqanlarına şifahi formada bəyan etməklə, 20.000 (iyirmi min) manat və ondan yuxarı məbləğdə olan nağd milli valyutanı (kağız və metal pul nişanları) və milli valyutada ifadə olunmuş qiymətli kağızları gömrük orqanlarına yazılı formada tam məbləğdə bəyan etməklə, Azərbaycan Respublikasından çıxara və Azərbaycan Respublikasına gətirə bilərlər.

Rezident və qeyri-rezident fiziki və hüquqi şəxslər milli valyutanı məhdudiyət olmadan müvəkkil banklar və ya poçt rabitəsinin milli operatoru vasitəsilə köçürmə yolu ilə Azərbaycan Respublikasından çıxara və Azərbaycan Respublikasına gətirə bilərlər.²

Hüquq praktikasında qanunsuz pul köçürmələri fəaliyyəti ilə əsasən Rusiya Federasiyası ərazisində yerləşən bazarlarda meyvə-tərəvəz alverini həyata keçirən Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları məşğul olur. Belə ki həmin şəxslər həyata keçirdikləri (çiyələk – əsasən Cəlilabad və Gədəbəy rayon sakinləri, kartof – əsasən Cəlilabad və Gədəbəy rayon sakinləri, alma və gilə – əsasən Quba rayon sakinləri, nar – əsasən Göyçay rayon sakinləri) meyvə-tərəvəz alveri zamanı Azərbaycan

1 Draining Development Controlling Flows of Illicit Funds from Developing Countries Edited by PETER REUTER (The World Bank)

2 <https://customs.gov.az/az/ferdler-ucun/valyuta-nezareti>

Respublikasının ərazisindən meyvə-tərəvəz aldığı ayrı-ayrı şəxslərə verməli olduqları xeyli və ya külli miqdarda pul vəsaitlərini qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olaraq Azərbaycan Respublikasına göndərmirlər. Həmin şəxslər Azərbaycan Respublikasından meyvə-tərəvəz aldığı şəxslərin pulunu sonuncuların Rusiya Federasiyasında yaşayan tanışlarına və ya qohumlarına orada verirlər. Meyvə-tərəvəz satan şəxslərin Rusiya Federasiyasında yaşayan tanışları və ya qohumları isə meyvə-tərəvəzin pulunu əvəzləşdirmə və digər qarşılıqlı hesablaşma üsulları ilə qanunsuz olaraq Azərbaycan Respublikasına göndərirlər. Bu da hər iki ölkənin (həm alıcının, həm də satıcının yaşadığı ölkənin) iqtisadiyyatının davamlı inkişafına maneə olur və iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrinə zərər vurur. Bu da özünü əmanətlərin azalması nəticəsində investisiya qoyuluşunda əhəmiyyətli zəifləmələrin baş verməsində, vergidən yayınma səbəbindən vergi yığımının azalmasında haqsız rəqabət və sosial ədalətsizliyin yaranmasında büruzə verir ki, yekunda həmin qanunsuz fəaliyyət yerli sənayeni və məşğulluğu məhv edir, investorların inamını zədələyir.

Qanunsuz maliyyə axınlarının müzakirəsi zamanı ortaya çıxan problemlərin bəziləri korrupsiya cinayətlərinin araşdırması zamanı ortaya çıxan problemlərlə paraleldir. Korrupsiya adətən dövlət məmurlarının şəxsi mənfəət üçün etibar edilmiş səlahiyyətdən sui-istifadə etməklə qanunu pozmasını, yəni rüşvətخورluğu əhatə edir.

Korrupsiya və qanunsuz maliyyə axınlarının hər ikisi sui-istifadəni özündə ehtiva etdiyi üçün sui-istifadə yolu ilə baş vermiş qeyri-qanuni əməliyyatların nəticəsində meydana çıxır. Fərq ondadır ki, qanunsuz maliyyə axınları yalnız beynəlxalq sərhədləri keçən əməliyyatlara, korrupsiya isə ümumiyyətlə milli yurisdiksiya daxilində olan əməliyyatlara aiddir. Zaman keçdikcə korrupsiya daxilolmaları istər rüşvət, istərsə də rüşvətdən başqa qanunsuz kənar daxilolmalar beynəlxalq sərhədləri aşaraq sui-istifadə edən şirkətlərin qazanları, qanunsuz axınların qeyri-qanuni gəlirləri olaraq təsbit ediləcəkdir. Bu zaman həmin axınlar beynəlxalq sərhədləri keçən rüşvət gəlirləri olaraq qanunsuz maliyyə əməliyyatları kimi təsnif ediləcəkdir. Bundan sonra sui-istifadəyə əsaslanan dövlət və ya özəl sektor qurumlarının hər hansı korrupsiya gəlirlərinin transsərhəd hərəkəti beynəlxalq sərhədləri keçərək avtomatik olaraq korrupsiya nəticəsində yaranan qanunsuz maliyyə axınları olacaqdır.³

Hazırkı iqtisadi şəraitdə milli valyutanın məzənnəsinin tarazlı əsaslarda tənzimlənməsi məsələlərinin aktual olduğunu nəzərə alsaq, valyuta əməliyyatlarında mühüm paya malik olan beynəlxalq pul köçürmələrinin rəşional idarə olunması problemlərinin əhəmiyyəti getdikcə artmaqdadır. Pul köçürmələri ölkələr arasında valyuta vəsaitlərinin axınında mühüm kanallardan biridir.

Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının İdarə Heyətinin 17.09.2013-cü il tarixli 19/1 №-li qərarı ilə ölkəmizdə nağdsız hesablaşmalar və pul köçürmələri ilə bağlı münasibətlərin normativ tənzimləmə mexa-

nizmlərinin təkmilləşdirilməsi məqsədi ilə "Azərbaycan Respublikasında nağdsız hesablaşmalar və pul köçürmələri haqqında Təlimat" təsdiq edilmişdir.

Həmin Təlimat Azərbaycan Respublikasının ərazisində nağdsız hesablaşmaların aparılmasını, o cümlədən istifadə edilən ödəniş sənədlərinin forma və məzmununu, tərtibi və dövriyyə qaydalarını, habelə pul köçürmələrinin aparılmasının qayda və şərtlərini müəyyən edir. Ümumiyyətlə, pul köçürmələri ənənəvi qaydada ödəyici və vəsait alan arasında bank hesabları üzərindən aparılan nağdsız hesablaşmalardan fərqlənir. Belə ki, pul köçürmələri ödəyici və vəsait alanın bank hesabı olmadan və ya tərəflərdən hər hansı birinin bank hesabı olmaqla həyata keçirilir. Ölkəmizdə pul köçürmələri banklar, xarici bankların yerli filialları və poçt rabitəsinin milli operatoru vasitəsilə aparılır.

Pul köçürməsi dedikdə ödəyici və ya vəsait alanın adına bank hesabı açılmadan nağd pulun vəsait alanın xeyrinə köçürülməsi əməliyyatı başa düşülür. Pul köçürmə sistemi fiziki şəxslər tərəfindən pul vəsaitinin bank hesabı açmadan ölkə daxilində və ya ölkə xaricinə köçürülməsinə və ya onların xeyrinə köçürülən pul vəsaitlərinin əldə edilməsinə imkan verən sistemdir. Pul köçürmələri milli və xarici valyutada həyata keçirilir.

Qeyd edildiyi kimi Azərbaycan Respublikasının ərazisində pul köçürmələrinin aparılmasının qayda və şərtlərini müəyyən edən Təlimat vardır. Həmin Təlimatın şərtlərinə əməl edilmədən pul köçürülməsi fəaliyyətinin həyata keçirilməsi müvafiq məsuliyyətə səbəb olacaqdır.

Əvvəllər Azərbaycan Respublikası ərazisində qanunsuz pul köçürülməsi fəaliyyəti ilə məşğul olan şəxslər Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 192-ci maddəsi ilə (Qanunsuz sahibkarlıq) cinayət məsuliyyətinə cəlb edilirdi. CM-in 192-ci maddəsində göstərilir ki, Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada dövlət qeydiyyatına (vergi uçotuna) alınmadan və ya xüsusi razılıq (lisenziya) tələb olunduğu halda belə razılıq (lisenziya) almadan, həmçinin lisenziyalaşdırılma şərtlərinin pozulması ilə və ya xüsusi icazə olmadan mülki dövriyyəsi məhdudlaşdırılmış əşyalardan istifadə etməklə həyata keçirilən sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olma fiziki və ya hüquqi şəxslərə, yaxud dövlətə xeyli miqdarda ziyan vurduqda habelə xeyli miqdarda gəlir əldə etməklə törədildikdə cinayət məsuliyyətinə səbəb olur.

Ölkəmizdəki azad və rəqabətli biznes mühitindən sui-istifadə edən kölgə iqtisadiyyatı subyektləri və valyuta möhtəkirlərinin qanunsuz əməllərinə qarşı mübarizə tədbirləri çərçivəsində "Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında" 05.11.2022-ci il tarixli Qanunla CM-nə 206-1-ci maddə (*Azərbaycan Respublikasından xarici ölkəyə və ya xarici ölkədən Azərbaycan Respublikasına qanunsuz pul köçürülməsi fəaliyyəti ilə məşğul olma*) əlavə edilmişdir. Həmin maddədə göstərilir ki, bu Məcəllənin 206-cı maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayətin əlamətləri olmadan, əvəzləşdirmə və digər qarşılıqlı hesablaşma

³ Draining Development Controlling Flows of Illicit Funds from Developing Countries Edited by PETER REUTER (The World Bank)

üsulları ilə pul vəsaitlərinin qanunsuz olaraq Azərbaycan Respublikasından xarici ölkəyə və ya xarici ölkədən Azərbaycan Respublikasına köçürülməsi fəaliyyəti ilə məşğul olma, bu əməllər xeyli miqdarda törədildikdə cinayət məsuliyyətinə səbəb olur. CM-in 206-1.1-ci maddəsində göstərilmiş cinayəti törətmiş şəxslər cinayətin predmetinin dəyərinin qırx faizi miqdarında cərimə və ya cinayətin predmetinin dəyərinin qırx faizi miqdarında cərimə edilməklə iki ilədək müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması ilə cəzalandırılır. Həmin Məcəllənin 206-1.2-ci maddəsinə əsasən eyni əməllər: vəzifəli şəxs tərəfindən öz qulluq mövqeyindən istifadə edilməklə törədildikdə; eləcə də külli miqdarda törədildikdə, cinayətin predmetinin dəyərinin qırx faizindən altmış faizədək miqdarında cərimə və ya cinayətin predmetinin dəyərinin qırx faizi miqdarında cərimə edilməklə iki ildən dörd ilədək müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması və ya üç ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır. CM-in 206-1.3-cü maddəsinə əsasən bu Məcəllənin 206-1.1-ci və 206-1.2-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş əməllər xüsusilə külli miqdarda törədildikdə cinayətin predmetinin dəyərinin qırx faizindən altmış faizədək miqdarında cərimə edilməklə üç ildən beş ilədək müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması və ya üç ildən beş ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.

CM-in 190-cı maddəsinin "Qeyd" hissəsinə əsasən 206-1.1-ci maddədə "xeyli miqdar" dedikdə əlli min manatdan yuxarı, lakin iki yüz min manatdan artıq olmayan məbləğ, 206-1.2.2-ci maddədə "külli miqdar" dedikdə iki yüz min manatdan yuxarı, lakin beş yüz min manatdan artıq olmayan məbləğ və 206-1.3-cü maddədə "xüsusilə külli miqdar" dedikdə beş yüz min manatdan yuxarı olan məbləğ başa düşülür.

Azərbaycan Respublikasından xarici ölkəyə və ya xarici ölkədən Azərbaycan Respublikasına qanunsuz pul köçürülməsi fəaliyyəti ilə məşğul olma cinayəti CM-in XXIV (iqtisadi fəaliyyət sahəsində olan cinayətlər) fəslinə daxil edilmişdir. Ölkəmizin cinayət qanunvericiliyi üçün yeni olan bu maddə bazar iqtisadiyyatının mühüm prinsiplərindən olan sahibkarlıq azadlığının, mülkiyyət formasından və təşkilati-hüquqi formasından asılı olmayaraq bütün sahibkarlıq fəaliyyəti subyektlərinin bərabərliyinin təminatlarından biridir. Qeyd olunan cinayətin obyektı iqtisadi fəaliyyət sahəsində yaranan ictimai münasibətlər, habelə dövlətin, ayrı-ayrı təşkilatların və ya vətəndaşların qanunla qorunan mənafehidir. Qanunvericiliyə müvafiq surətdə həyata keçirilən pul köçürülməsi fəaliyyəti ictimai faydalı və təqdirəlayiq hesab edilməklə ölkə iqtisadiyyatının prioritet sahələrindən biridir. Lakin pul köçürülməsi fəaliyyəti qanunvericiliklə müəyyən edilmiş çərçivədə aparılmadıqda, dövlət nəzarətindən kənar qaldıqda ictimai təhlükəli xarakter alır və dövlətin, cəmiyyətin və ayrı-ayrı şəxslərin qanuni mənafehlərinə ziyan vurmaq təhlükəsi vardır.⁴

"Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında" 05.11.2022-ci il tarixli Qanunla İXM-in "Gömrük qaydaları əleyhinə olan

inzibati xətlər" adlanan 37-ci fəslinə 482-1-ci maddə (Azərbaycan Respublikasından xarici ölkəyə və ya xarici ölkədən Azərbaycan Respublikasına qanunsuz pul köçürülməsi fəaliyyəti ilə məşğul olma) əlavə edilmişdir. Həmin maddədə göstərilir ki, bu Məcəllənin 479 – 482-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş inzibati xətanın əlamətləri olmadan, əvəzləşdirmə və digər qarşılıqlı hesablaşma üsulları ilə pul vəsaitlərinin qanunsuz olaraq Azərbaycan Respublikasından xarici ölkəyə və ya xarici ölkədən Azərbaycan Respublikasına köçürülməsi fəaliyyəti ilə məşğul olma, bu əməllər az miqdarda törədildikdə inzibati xətanın bilavasitə obyektı olan pul vəsaiti məbləğinin qırx faizindən altmış faizədək məbləğdə cərimə edilir. Yuxarıda qeyd olunduğu kimi əlli min manatdan yuxarı məbləğin qanunsuz olaraq Azərbaycan Respublikasından xarici ölkəyə və ya xarici ölkədən Azərbaycan Respublikasına köçürülməsi cinayət məsuliyyətinə səbəb olur. Əlli min manatdan aşağı məbləğin (az miqdarda) Azərbaycan Respublikasından xarici ölkəyə və ya xarici ölkədən Azərbaycan Respublikasına köçürülməsi isə inzibati məsuliyyətə səbəb olur.

Hazırda rezident və qeyri-rezidentlərin Azərbaycan Respublikasının kredit təşkilatları vasitəsilə aparılan valyuta əməliyyatlarının rejimi "Azərbaycan Respublikasında rezident və qeyri-rezidentlərin valyuta əməliyyatlarının rejimi haqqında" Qaydalara uyğun olaraq tənzimlənir. Bu qaydalara əsasən, Azərbaycan Respublikası rezidentlərinin və qeyri-rezidentlərinin müvəkkil banklardakı xarici valyuta hesablarına vəsaitlər sərbəst şəkildə mədaxil edilə bilər. Ölkəmizdə rezident və qeyri-rezident fiziki şəxslər 1000 (bir min) ABŞ dolları ekvivalentində məbləğdə xarici valyuta vəsaitlərini hesab açmadan müvəkkil banklar vasitəsilə xaricə köçürə bilər. Müəyyən olunmuş limit çərçivəsində hər bir rezident və qeyri-rezident fiziki şəxs tərəfindən bir əməliyyat günü ərzində bir belə köçürmə icra edilə bilər.

Müvəkkil banklar və onların əməkdaşlıq etdiyi pul köçürmə sistemləri valyuta rejiminin bu tələblərinə uyğun olaraq eyni bir fiziki şəxs tərəfindən gün ərzində aparılan əməliyyatlara müvafiq limitlər müəyyən edirlər. Lakin qeyd olunmalıdır ki, fiziki şəxslər tərəfindən bir əməliyyat günü ərzində müxtəlif banklar vasitəsilə fərqli pul köçürmə sistemləri üzərindən əməliyyatlar aparıldıqda müəyyən edilmiş limitlərin gözlənilməsi qeyri-mümkün olur.

Beynəlxalq təcrübədə pul köçürmələri Avropa Birliyi daxilində "Daxili bazarda ödəniş xidmətləri haqqında" 13.11.2007-ci il tarixli 2007/64/EC sayılı Direktivlə ödəniş xidməti olaraq klassifikasiya olunmuşdur. Bu Direktiv əsasında ödəniş xidmətləri üzrə vahid siyasət formalaşdırılaraq ümumi standartlar tətbiq edilmiş, həmçinin bank olmayan ödəniş xidməti təchizatçıları tərəfindən pul köçürmələrinin həyata keçirilməsinin hüquqi əsası müəyyən edilmişdir. Direktivdə ödəniş xidmətlərinin, o cümlədən pul köçürmələrinin həyata keçirilməsi, bank olmayan ödəniş xidməti təchizatçıların fəaliyyətinin lisenziyalaşdırılması, vətəndaşların pul vəsaitlərinin təhlükəsizliyi, habelə ödəniş əməliyyatlarının

4 Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin Kommentariyası Firudin Səməndərovun redaktəsi ilə (2016)

icrası və bu əməliyyatlar üzrə tərəflərin hüquq və vəzifələrinə dair tələblər müəyyən edilmişdir. Bu tələblərə bank olmayan ödəniş xidməti təchizatçılarının öz vəsaitləri və ilkin nizamnamə kapitalının həcmi, bu təşkilatlarda yerində yoxlamaların aparılması, iştirakçı tərəflərin hüquq və vəzifələrinin dəqiq müəyyən edilməsi, ödəniş əməliyyatları üzrə məlumatlandırma prinsipləri, xidmət haqlarının tətbiqi və digərləri aiddir.⁵

Ölkəyə daxil olan pul köçürmələrinin həcminə görə dünya üzrə aparıcı ölkələrdən olan Meksikada 2008-ci ildə bank qanunvericiliyinə edilən dəyişikliklərə əsasən, banklar pul köçürmələrini agentlər vasitəsilə həyata keçirə bilər. Qeyd olunmalıdır ki, təhlil olunan region və ölkələrdə banklar agentlərin fəaliyyətinə görə tam məsuliyyət daşıyırlar. Beynəlxalq təcrübədə pul köçürmələri üzrə tələblərin bu cür müəyyən edilməsi pul köçürmə sistemlərinin fəaliyyətinin birbaşa tənzimlənməsini və nəzarət siyasətinin daha effektiv formada həyata keçirilməsini, habelə pul köçürmələrində tətbiq edilən limitlərin pozulması hallarının minimuma endirilməsini təmin edir.⁶

Azərbaycan Respublikasında valyuta nəzarəti – valyuta nəzarəti orqanları və onların agentləri tərəfindən həyata keçirilir. Azərbaycan Respublikasının əsas valyuta nəzarəti orqanı Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı və müvafiq icra hakimiyyəti orqanı, valyuta nəzarəti agentləri isə müvəkkil banklardır. Azərbaycan Respublikasının gömrük siyasətini həyata keçirən icra hakimiyyəti orqanı rezident və qeyri-rezident tərəfindən milli və xarici valyutanın, eləcə də digər valyuta sərvətlərinin müvafiq qanunvericiliyə uyğun olaraq Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən keçirilməsinə, habelə Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsi ilə nəzərdə tutulmuş digər hallarda valyuta nəzarətini həyata keçirir. Valyuta nəzarəti orqanları öz səlahiyyətləri daxilində bütün rezident və qeyri-rezidentlər tərəfindən Azərbaycan Respublikasında icrası məcburi hesab edilən normativ aktlar qəbul edirlər. Valyuta nəzarəti orqanları və agentləri öz səlahiyyətləri daxilində: Azərbaycan Respublikasında rezident və qeyri-rezidentlər tərəfindən həyata keçirilən valyuta əməliyyatlarının mövcud qanunvericiliyə, lisenziya və icazələrin şərtlərinə nə dərəcədə uyğun gəlməsinə, həmçinin valyuta nəzarəti orqanları aktlarının yerinə yetirilməsinə nəzarət edirlər, rezidentlərin və qeyri-rezidentlərin valyuta əməliyyatlarını yoxlayırlar, rezidentlərin və qeyri-rezidentlərin valyuta əməliyyatları üzrə uçotun, hesabatın və sənədləşmələrin forması və qaydalarını müəyyən edirlər.⁷

Aparılan təhlillərə əsasən, ölkəmizdə pul köçürmələrinə nəzarətin qabaqcıl beynəlxalq təcrübə əsasında qurulması, yarana biləcək risklərin səviyyəsinin aşağı salınması, habelə maliyyə xidmətlərinə çıxış imkanlarının geniş-

ləndirilməsi məqsədilə əsas prioritet istiqamət olaraq ödəniş xidmətləri sahəsində yeni qanunvericilik bazası formalaşdırılmalıdır. Eyni zamanda, ödəniş xidmətlərinin təhlükəsiz və effektiv formada göstərilməsi, bank olmayan ödəniş xidməti təchizatçılarının fəaliyyətinin lisenziyalaşdırılması və onların fəaliyyətinə nəzarətin həyata keçirilməsi ilə bağlı tələblər də müəyyən olunmalıdır. Bu isə ölkəmizdə pul köçürmə sistemlərinin bank olmayan ödəniş xidməti təchizatçısı olaraq lisenziyalaşdırılmasına və onların fəaliyyətinə birbaşa nəzarətin həyata keçirilməsinə imkan verəcəkdir. Nəzarət siyasətinin aspektlərinin, o cümlədən yerində yoxlamanın prinsiplərinin, hesabatlılıq prosedurunun, auditin aparılması əsaslarının, prudensial və digər tələblərin dəqiq müəyyən edilməsi beynəlxalq pul köçürmələri üzrə xarici valyuta axınının daha çevik və effektiv formada tənzimlənməsini təmin edəcəkdir. Bu eyni zamanda, pul köçürmələrində tətbiq olunan limitlərlə bağlı mövcud problemin həll edilməsinə, bu sahədə nəzarət siyasətinin beynəlxalq təcrübə əsasında formalaşdırılmasına, habelə çirkli pul-ların yuyulması və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsi sahəsində mübarizə tədbirlərinin daha da gücləndirilməsinə imkan verəcəkdir.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi.
2. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsi.
3. Firudin Səməndərovun redaktəsi ilə Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin Kommentariyası (2016)
4. Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının İdarə Heyətinin 17.09.2013-cü il tarixli, 19/1 №-li qərarı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikasında nağdsız hesablaşmalar və pul köçürmələri haqqında" Təlimatı.
5. Azərbaycan Respublikası Təhsil nazirinin 03.05.2011-ci il 722 sayılı əmri ilə təsdiq edilmiş "Pul, kredit, banklar" adlı metodiki vəsait. Bakı 2011.
6. <https://customs.gov.az/az/ferdler-ucun/valyuta-nezarati>.
7. Draining Development Controlling Flows of Illicit Funds from Developing Countries Edited by PETER REUTER (The World Bank)
8. Estimating Illicit Financial Flows a Critical Guide to the Data, Methodologies and Findings. Edited by ALEX COBHAM AND PETR JANSKÝ January 2020

İlkin Babazadə
Baş prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı Mübarizə Baş İdarəsinin Təşkilatı və informasiya təminatı idarəsinin prokuroru vəzifəsini icra edən, II dərəcəli hüquqşünas

5 Estimating Illicit Financial Flows a Critical Guide to the Data, Methodologies and Findings. Edited by ALEX COBHAM AND PETR JANSKÝ January 2020

6 Estimating Illicit Financial Flows a Critical Guide to the Data, Methodologies and Findings. Edited by ALEX COBHAM AND PETR JANSKÝ January 2020

7 Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirinin 03.05.2011-ci il 722 sayılı əmri ilə təsdiq edilmiş "Pul, kredit, banklar" adlı metodiki vəsait. Bakı 2011.